

Đề bài

Trong anh và em hôm nay
Đều có một phần Đất Nước
(Nguyễn Khoa Điềm -
Đất Nước)

Tại sao Nguyễn Khoa Điềm
lại nói như vậy? Đoạn thơ
Đất Nước của ông đã đem
đến cho anh chị những gì
để làm phong phú thêm cho
phần đất nước ấy?

Bài làm

Đã có bao giờ ta thử đi tìm cho ta một định nghĩa thật cụ thể về đất nước hay chưa? Đối với ta, hai tiếng đất nước thật to lớn, thật thiêng liêng, có gì xa xôi mà trừu tượng quá. Để rồi khi đến với đoạn trích *Đất Nước* (trong trường ca *Mặt đường khát vọng* của Nguyễn Khoa Điềm), ta chưa hết ngỡ ngàng và chợt hiểu ra rằng: hai tiếng ấy đâu có xa xôi như ta tưởng mà ngược lại nó hàm chứa biết bao yêu thương, biết bao gần gũi và thật nhiều ân tình sâu nặng. Nó không chỉ là mảnh đất đã ấp iu, chất chiu nuôi ta khôn lớn mà hơn thế, đất nước đã trở thành một phần hòa chảy cùng dòng máu nóng trong cơ thể, thành những nhịp điệu trong trái tim ta và từ đó trong mỗi chúng ta đều có một phần đất nước.

Trong anh và em hôm nay

Đều có một phần Đất Nước

Trong lửa đạn chiến tranh, trong sự anh dũng hy sinh của đồng bào mình, trong sự tàn bạo của quân thù, con người sẽ cảm nhận rõ hơn và sâu sắc hơn về đất nước, về truyền thống cha ông... Trường ca *Mặt đường khát vọng* của Nguyễn Khoa Điềm đã viết trong một hoàn cảnh như thế để rồi từ đó ngân lên những vần thơ thật xúc động, những lời thơ thật yêu thương về đất mẹ Việt Nam:

Khi ta lớn lên Đất Nước đã có rồi

Đất Nước có trong những cái ngày xưa, ngày xưa... mẹ thường hay kể

.....

Gọi trăm màu trên trăm dáng sông xuôi

Chỉ có một chương trong trường ca, Nguyễn Khoa Điềm đã thể hiện một sức cảm nhận tinh tế và toàn diện về hai chữ *Đất Nước* thiêng liêng. Để rồi khi đọc xong, tôi đã có cho mình một định nghĩa thật cụ thể về đất nước. Đất nước ư? Có gì xa lạ đâu. Hãy nhìn vào lịch sử, vào cuộc sống quanh bạn và hãy nhìn vào tâm hồn bạn nữa. Đất nước chính là ở nơi đó. Đất nước là phong tục tập quán, là bản sắc văn hóa, là truyền thống muôn đời của cha ông ta. Đất nước là mảnh đất dưới chân ta, là ngọn núi, con sông... cùng mình dưới vòm trời xanh. Và đặc biệt, đất nước luôn bên ta, ở trong ta trong mỗi nấc thang cuộc đời đầy thoi.

Trong anh và em hôm nay

Đều có một phần Đất Nước

Khi ta cất tiếng chào đời, mẹ cha ta đã giành cho ta tình yêu thương vô hạn, đất nước đã giành cho ta những cái *ngày xưa ngày xưa* qua giọng kể của mẹ, những lời ru ầu ơ ngọt ngào bên cánh võng.

Đất Nước có trong những cái ngày xưa, ngày xưa... mẹ thường hay kể

Ca dao, dân ca, những câu chuyện cổ tích, ở đó có tâm hồn cha ông, có điệu hồn dân tộc mà mỗi bé thơ khi cất tiếng khóc chào đời đều được lắng

nghe và bay lên cùng ước mơ cổ tích trong ngàn. Những câu chuyện cổ, những lời ru ấy là tiếng vọng về của cha ông ta, đã ấp ủ, vỗ về ta trong giấc ngủ say nồng của tuổi thơ và hơn thế còn tạo cho ta một niềm tin. Niềm tin ấy có thể sẽ theo ta suốt cuộc đời – niềm tin về hạnh phúc con người:

*Ta lớn lên bằng niềm tin rất thật
Của bao nhiêu hạnh phúc có trên đời
Đã phải khi cay đắng dập vùi
Rằng cô Tấm cũng về làm Hoàng hậu*

Ta dần lớn lên, chập chững những bước đi đầu tiên trên mặt đất và bập bẹ hai tiếng *mẹ cha* ngọt ngào. Tiếng nói đầu tiên là *tiếng mẹ* yêu thương, tiếng nói đầu tiên của ta cũng là tiếng nói của đất nước của cha ông đã có tự bao đời.

Họ truyền giọng điệu mình cho con tập nói

Tiếng nói ấy chính là *Hồn thiêng sông núi* (Huy Cận), là *Tấm lụa hứng vong hồn cha ông ta* (Hoài Thanh). Ngay từ tiếng nói đầu tiên ấy, ta đã trở thành con người đất Việt, *Hồn thiêng sông núi* đã bắt đầu hình thành trong mạch ngầm, trong huyết quản của ta.

Bằng niềm tin trong trẻo, bằng ước mơ đẹp đẽ mà ngay từ khi nằm trong nôi ta đã có, ta lớn lên, tự khám phá cuộc sống. Phần *Đất Nước* cũng lớn dần lên trong mỗi chặng đường ta đi. Nó phong phú, đa dạng hơn mà cũng xiết bao gần gũi. Đó là con đường ngày ngày đưa ta đến trường, là dòng sông *đã tắm cả đời tôi* (Tê Hanh), là những cánh đồng, lũy tre làng... che chở cho cuộc sống cho ta. Mai sau, có thể rồi ta sẽ xa nơi đó, nhưng nó đã mãi mãi trở thành miền kí ức yêu thương của mỗi con người, đã trở thành một phần tâm hồn của ta rồi. Khi đứng trước một thiên nhiên đẹp

*Dưới yên trắng đã gọi hè
Đầu tường lửa lựu lập lòe đơm bông*

(Truyện Kiều)

Thì trái tim ta đập những nhịp đập rung cảm yêu thương một phần bởi vì thiên nhiên chính đó là kết quả của biết bao đời cha ông ta cải tạo và gìn giữ, từ cái ngày *Lạc Long Quân và Âu Cơ đẻ ra đồng bào ta trong bọc trứng*. Những tình cảm đó sẽ là nét bút để ghi mãi không phai một bức tranh đẹp của đất nước trong tâm hồn ta. Những bài giảng lịch sử, văn học... của thầy cô trên bục giảng sẽ cho ta được sống trong lịch sử dân tộc, trong truyền thống bất khuất muôn đời của cha ông, từ cái ngày *dân mình biết trồng tre mà đánh giặc* từ khi chàng trai làng Gióng nói tiếng nói đầu tiên – tiếng nói yêu nước. Thánh Gióng cùng hình tượng cây tre làng trở thành biểu tượng của lòng yêu nước, đã cho ta hiểu về sức vươn dậy kì vĩ của một dân tộc Việt Nam nhỏ bé. Đó là đất nước có bà Trưng, bà Triệu *cưỡi đầu voi dấy nghĩa trả thù chung*, có Lê Lợi đã *trường kì kháng chiến* có Nguyễn

Trãi và *Bình Ngô đại cáo*... Đó là đất nước của biết bao con người cần cù làm lụng để “làm nên đất nước muôn đời”. Những bài học như thế sẽ cho ta tiếp cận với truyền thống cha ông: hình thành, nuôi dưỡng trong ta lòng tự hào dân tộc, tự tôn dân tộc, sự trân trọng những giá trị truyền thống đẹp đẽ lâu đời, những phong tục tập quán của nhân dân.

Quê hương tôi có mùa xòe hát đúm

Cơ hội xuân liên tiếp những đêm chèo

(Nguyễn Bính)

Đất nước cũng lớn lên cùng nhận thức về cuộc sống xung quanh ta, cùng những hiểu biết về những giá trị văn hóa của cha ông để lại bởi vì đất nước có xa lạ gì đâu. Nó là những câu ca dao, dân ca, những câu chuyện cổ, những phong tục tập quán đẹp đẽ, lâu đời... Hiểu biết, trân trọng những gì cha ông để lại chính là ta hiểu về đất nước và đất nước nằm trong ta tự bao giờ. Chính vì thế, Nguyễn Khoa Điềm đã khái quát thật chính xác:

Trong anh và em hôm nay

Đều có một phần Đất Nước

Phần *Đất Nước* trong ta không ngừng lớn lên từ sự quan sát và cảm hiểu thiên nhiên, lịch sử, truyền thống đất nước, từ sự rung động đẹp đẽ trước một tác phẩm văn học dân tộc. Phải nói rằng, ngay từ khi sinh ra văn học đã giúp ta rất nhiều trong việc hình thành nuôi dưỡng phần đất nước trong tâm hồn chúng ta. Khi còn nằm trong nôi, đó là những câu ca dao, cổ tích... Lớn lên một chút là những tác phẩm văn học được học và tiếp xúc trên ghế nhà trường và trong cuộc sống. Khi tôi được làm quen với phần *Đất Nước* của Nguyễn Khoa Điềm – chương *Đất Nước* – tôi cảm thấy mình lớn hơn nhiều trong nhận thức về núi sông, con người quê tôi, trong nhận thức về bản thân mình, về tiếng nói của dân tộc tôi. Nguyễn Khoa Điềm đã giúp tôi làm phong phú, đa dạng phần đất nước trong tôi nhờ tác phẩm của ông:

Trong anh và em hôm nay

Đều có một phần Đất Nước

Câu thơ thật nhẹ nhàng mà thấm thía. Tôi có cảm giác như ông đang nói với chính tôi về giá trị của con người. Mẹ cha ta cho ta cuộc sống nhưng đất nước đã làm cho cuộc sống ấy phong phú và có ý nghĩa hơn rất nhiều. Con người hoàn thiện hơn nhờ cái phần đất nước ấy. Tôi chợt nhận ra rằng đất nước đâu có gì xa lạ mà nó nằm trong tâm hồn của mỗi chúng ta – trong tôi, trong bạn. Nó thật gần gũi và luôn bên tôi trong cuộc sống. Tôi yêu ca dao thần thoại, yêu truyện cổ tích, yêu núi sông quê tôi là tôi yêu đất nước. Tôi yêu hơn chính tâm hồn của mình bởi ở đó có đất nước, có những hiểu biết và tình cảm với truyền thống cha ông. Tôi yêu hơn tiếng nói của tôi – tiếng nói của dân tộc. Tình yêu với tâm hồn mình sẽ giúp tôi trân trọng hơn giá trị của mỗi tâm hồn những quanh người quanh tôi. Bởi ở đó, đều có một phần

của đất nước, có truyền thống quê hương tôi. Cuộc sống này có ý nghĩa biết bao khi xung quanh ta có tâm hồn dân tộc.

*Mỗi sớm dậy nghe bốn bề thân thiết
Người qua đường chung tiếng Việt cùng tôi
Như vị muối chung lòng biển mặn
Như dòng sông thương mến chảy muôn đời*

(Luu Quang Vũ)

Chính tình yêu với tinh thần dân tộc ấy sẽ giúp tôi, thúc đẩy tôi rất nhiều để tôi tự hoàn thiện mình, nâng cao hiểu biết của tôi về đất nước hay nói cách khác là làm phong phú hơn phần đất nước trong tôi. Đó là một trong những sức mạnh giúp con người ta luôn ý thức học hỏi, tìm tòi ở cuộc sống, ở bạn bè, ở những trang sách... để làm một phần tâm hồn ta đẹp hơn, trong sáng hơn.

Với chương V – *Đất Nước* của Nguyễn Khoa Điềm cho ta gặp gỡ phần *Đất Nước* trong ông, cho ta tiếp xúc, hiểu thêm về một đất nước kiên cường, bất khuất mà cũng nhân ái, chan hòa, thấm thía hơn một chân lí *Đất Nước này là Đất Nước của Nhân dân*. Có thể, trước đây ta đã từng biết đến hình núi Vọng Phu cô đơn mà thủy chung; đến đất Tổ Hùng Vương nhiều truyền thống, đến hòn Trống Mái bất diệt với trời xanh... nhưng liệu đã một lần ta tự hỏi những công trình đó là do đâu mà có, liệu đã có một lần nào ta nhìn cảnh đẹp mà nghĩ đến người làm nên nó. Nguyễn Khoa Điềm đã giúp ta bù đắp khoảng trống ấy:

*Những người vợ nhớ chồng còn góp cho Đất Nước những núi Vọng Phu
Những người dân nào đã góp tên Ông Đốc, Ông Trang, Bà Đen, Bà Điểm*

Nguyễn Khoa Điềm đã đưa đến cho ta một cái nhìn theo chiều sâu dân tộc. Không dừng lại ở cảnh thiên nhiên thuần túy, ông còn nghĩ đến những con người làm nên nó – những con người bình thường, vô danh. Có thể tôi đã đến Hạ Long nhưng chưa bao giờ tôi nghĩ đến được *những con cóc, con gà quê hương đã góp cho Hạ Long thành thắng cảnh*. Tôi đã thấm thía một bài học về cách nhìn sự vật ở chiều sâu của nó. Tác giả đã giúp tôi hiểu sâu sắc về những nơi tôi đã đến, biết thêm những nơi tôi chưa đến. Tôi chưa một lần đến Quảng Nam – đến với núi Bút, non Nghiêng nhưng trong tôi đã có hình ảnh về những ngọn núi đẹp – gắn với truyền thuyết về những người học trò nghèo. Tôi biết thêm về dòng sông Cửu Long xanh thắm – bóng hình của những con rồng lộng lẫy; biết thêm về Ông Đốc, Ông Trang, Bà Đen, Bà Điểm nơi Nam Bộ xa xôi. Trong tôi hình thành một ước mong sẽ có ngày được đến nơi đó, ngắm nhìn cảnh đẹp và thấm thía hơn công lao của nhân dân muôn đời.

Nguyễn Khoa Điềm đã nêu bật lên được chân lí *Đất Nước của Nhân dân*. Giảm đi vậy thôi nhưng nó hàm chứa trong đó một tư tưởng lớn:

Và ở đâu trên khắp ruộng đồng gò bãi

Chẳng mang một dáng hình, một ao ước, một lối sống ông cha

Không chỉ có Vịnh Hạ Long, có núi Vọng Phu, có đền Hùng... mà ở đâu trên đất nước Việt Nam này cũng in dấu bàn tay lao động của con người, cũng ghi lại những tập tục, những mơ ước về cuộc sống của ông cha. Để có được cuộc sống hôm nay là bốn nghìn năm dựng xây và bảo vệ Tổ quốc của biết bao thế hệ, biết bao con người. Nhân dân đã tạo nên đất nước, gìn giữ mảnh đất bằng máu xương của mình, mang lại linh hồn cho nó bằng đời sống phong phú của mình. Nhờ có con người như thế mới có được Việt Nam hôm nay.

Con gái, con trai bằng tuổi chúng ta

Cần cù, làm lụng

Khi có giặc người con trai ra trận

Người con gái trở về nuôi cái cùng con

Ngày giặc đến nhà thì đàn bà cũng đánh

Chúng ta đã có không biết bao nhiêu tấm bia ghi công của một vị anh hùng dân tộc và chúng ta cũng cần một tấm bia để ghi công những vị anh hùng vô danh này – những thế hệ, những lớp người âm thầm, lặng lẽ hiến mình cho đất nước. Họ là những người làm nên linh hồn những cuộc kháng chiến vĩ đại.

Nhân dân bốn cõi một nhà dựng cần trúc ngọn cờ pháp phôi

(Bình Ngô đại cáo)

Khi hòa bình, bằng bàn tay lao động, họ mang lại màu xanh bất tận cho đất nước thân yêu. Nhìn lại bất cứ thời kì nào, ta cũng thấy hình ảnh họ *cần cù, làm lụng* và anh dũng chiến đấu. Bài thơ đã buộc tôi phải quay lại nhìn vào lịch sử ở một góc độ khác để rồi từ đó trong tôi có một sự biết ơn và kính yêu vô hạn với những con người như thế. Tôi chưa có một cái tên cụ thể của họ, tôi chỉ biết gọi họ bằng hai tiếng *nhân dân* bình dị như chính cuộc đời họ vậy.

Không chỉ dựng xây đất nước, nhân dân chính là người gìn giữ, bảo vệ làm trong sáng hơn truyền thống, điệu hồn dân tộc.

Họ truyền giọng điệu mình cho con tập nói

Họ gánh theo tên xã, tên làng trong mỗi chuyến di dân.

Để bà tôi, mẹ tôi có được những câu hát ru ngọt ngào đưa tôi vào giấc ngủ, những câu chuyện cổ tích chắp cánh ước mơ tôi là có sự gìn giữ bao đời của biết bao người Việt Nam. Có thể những giá trị văn hóa đó chỉ lưu giữ được là nhớ truyền miệng nhưng nó đã có sức sống, bất diệt, trường tồn cùng thời gian. Giá mọi đứa trẻ Việt Nam sau này đều lớn lên bằng những lời hát ru và những câu chuyện cổ tích. Đó là điều mà tôi hằng mong muốn. Tôi muốn chia sẻ với những đứa trẻ Việt Nam sau này cái hạnh phúc mà tôi

được hưởng khi vừa sinh ra đời; để đất nước này mãi là *Đất Nước của ca dao thần thoại*.

Đã biết bao thế hệ đi qua, chúng ta có Việt Nam hôm nay. Nhưng thế hệ hôm nay phải làm gì đó để đất nước ta đến được *những tháng ngày mơ mộng*.

Em ơi em Đất Nước là máu xương của mình

Phải biết gắn bó và san sẻ

Phải biết hóa thân cho dáng hình xứ sở

Làm nên Đất Nước muôn đời

Đoạn trích đã mang đến cho tôi những nhận thức và tình cảm mới mẻ về đất nước. Không chỉ thế, đoạn trích còn chỉ rõ cho tôi và bạn – thế hệ hôm nay – phải làm gì cho đất nước, non sông. Mảnh đất này đã thấm hết bao xương máu, mồ hôi nước mắt của thế hệ đã qua, mảnh đất này là sự hóa thân của bao người con gái con trai. Điều có ý nghĩa duy nhất mà chúng ta có thể làm được thể hiện lòng biết ơn với thế hệ qua là phải học tập để dựng xây, gìn giữ, bảo vệ thành quả muôn đời của cha ông ta, để những đứa trẻ khi sinh ra đều có được cái hạnh phúc lớn lao, có được *niềm tin rất thật về hạnh phúc có trên đời*, để cho mỗi người Việt Nam có *một phần Đất Nước* cho riêng mình thật phong phú, đa dạng mà cũng thật giản dị, gần gũi.

Chương V – *Đất Nước* được bao bọc bởi không khí của văn hóa dân gian. Nguyễn Khoa Điềm đã sử dụng rất linh hoạt và sáng tạo phần *Đất Nước* về ngôn ngữ dân tộc của mình. Đó không chỉ là cách sử dụng, là thủ pháp nghệ thuật mà qua đó nó tập trung thể hiện tư tưởng nhân đạo, linh hồn của đoạn trích *Đất Nước của Nhân dân*. Đọc đoạn trích, tôi thấy vốn liếng văn hóa dân gian của mình thật ít ỏi và tài năng của Nguyễn Khoa Điềm trong việc sử dụng có sáng tạo ngôn ngữ dân tộc thật tài tình. Có khi ông trích nguyên văn một câu ca dao:

Đất là nơi con chim phượng hoàng bay về hòn núi bạc

Nước là nơi con cá ngư ông móng nước biển khơi

Nhưng có khi chỉ bằng rất ít từ ông đã gọi cả lên một truyền thuyết:

Đất là nơi chim về

Nước là nơi rồng ở

Lạc Long Quân và Âu Cơ

Để ra đồng bào ta trong bọc trứng

hay *Những người vợ nhớ chồng còn góp cho đất nước...*

Là người Việt Nam, ai chẳng thấu hiểu về truyền thuyết Rồng Tiên bất hủ; về câu chuyện của một đôi vợ chồng yêu nhau mà đầy bất hạnh đón đau, để lại cho đất nước một dáng hình Vọng Phu khắc khoải chờ đợi.

Bằng một câu thơ, Nguyễn Khoa Điềm vừa gọi được một câu ca dao, vừa nói được bài học qua câu ca dao đó.

Dạy anh biết yêu em từ thưở trong nôi

Biết quý công cầm vàng những ngày lặn lội

Đọc đoạn trích, ta càng hiểu hơn về giàu đẹp tinh tế của tiếng Việt, có thể diễn tả được nhiều biến thái của tâm trạng con người.

Đoạn trích là những câu thơ có phần tự do nhưng vẫn đi vào lòng người, thấm thía ngay cả ở những lời tưởng khô cứng nhất.

Em ơi em, Đất Nước là máu xương của mình

Phải biết gắn bó và san sẻ.

Đoạn trích là một thể giới của ca dao, dân ca... vô cùng phong phú, có những câu mà tôi chưa biết hết nhưng tôi vẫn rất yêu nó bởi nó đã làm đa dạng hơn phần *Đất Nước* trong tôi.

Có một nhà thơ đã viết rằng:

Tổ quốc đâu phải chỉ là cái hữu hình ở ngoài ta – đất đai biên giới

Với cột mốc ngăn chia mà còn cả cảm thụ tâm hồn

(Nghĩ về Tổ quốc – Hải Như)

Vâng! Đến bây giờ thì tôi thật thấm thía những điều mà nhà thơ này đã nói. Hãy lắng nghe tiếng vọng về của đất nước ngay trong chính tâm hồn bạn. Đó là tiếng nói của cha ông, của bản sắc văn hóa, của truyền thống tốt đẹp. Tổ quốc đang dắt ta đi trong mỗi chặng đường đời. Hãy làm cho Tổ quốc trong bạn phong phú bằng cách học tập, dựng xây, gìn giữ truyền thống. Cảm ơn nhân dân đã làm nên đất nước. Cảm ơn Nguyễn Khoa Điềm đã đem đến cho tôi những bài học thật thấm thía và sâu sắc để từ đó tôi lớn lên nhiều, tự tin hơn trong cuộc sống bởi tôi biết luôn có đất nước bên tôi. Một ngày mai huy hoàng đang phía trước. Đất nước ta lớn lên không ngừng nhờ truyền thống của ông cha.

Pautópxki đã từng nói *Niềm vui của nhà thơ chân chính là niềm vui của người mở đường đến với cái đẹp*. Phải chăng, Nguyễn Khoa Điềm đã có được niềm vui ấy – niềm vui của người mở đường đến với đất nước, nhân dân.